

L'ombra del vampir assalta cinemes, llibreries i botigues

Dràcula, un romanç de tenebres i sang

A les acaballes del romanticisme, Bram Stoker va escriure *Dràcula*, la novel·la gòtica per excel·lència. Cent anys després, un film de Coppola rescata el mite immortal.

El passat divendres s'estrenava a les pantalles dels Països Catalans la pel·lícula *Dràcula*, de Francis

Ford Coppola, que porta de nou al cinema un clàssic del gènere del terror. Els drets d'exhibició d'aquest film han estat adquirits per la Federació dels canals de televisió autonòmics (FORTA), entre els quals Televisió Valenciana-Canal 9 i Televisió de Catalunya (TV-3). En els seus primers cinc dies d'exhibició als Estats Units, *Dràcula* ha superat els 35 milions de dòlars (4.000 milions de pessetes) de recaptació. La pel·lícula ha despertat un fort interès per l'origen del mite de Dràcula.

El 1897, el reporter irlandès Abraham Stoker investigava un estrany cas de suposada vampirització. El seu treball va possibilitar que fóra descobert un personatge històric, cruel i terrible, que servia de fons d'innombrables tradicions orals de l'Europa oriental: Vlad l'Empalador. Aquest era el malnom de Vlad Tepes, príncep romanès del segle XV que lluità contra els turcs i que va detenir l'avanç de l'imperi otomà al llarg de cruentes batalles. Això el va convertir en heroi de la cristiandat, malgrat els terribles mètodes que utilitzava per a aconseguir la victòria. Tepes feu seua una vella manera de dissuasió utilitzada per Atila: es conta d'aquest últim que va fer tallar un dit al seu fill per una petita incorrecció davant un convidat. Aquesta brutal reprimenda conferí al rei dels huns una aurèola d'home implacable que feia tremolar els enemics. Vlad Tepes utilitzava els seus guerrers perquè el contingent turc poguera veure de què era capaç. També se'n deia que bevia la sang dels seus principals enemics derrotats en les diferents pugnes.

Stoker va unir aquests rumors a les llegendes europees que parlaven d'éssers infernals que s'alimentaven de sang humana, coneguts com a *nosferatus*. La seua

ardent imaginació va fer la resta, va crear una novel·la i un mite immortals: Dràcula, príncep transilvà, encarnació seductora del mal. Stoker deu al príncep de les tenebres fama i fortuna, ja que mentre l'escriptor va viure es van vendre més d'un milió d'exemplars del llibre. L'autor, conscient de l'èxit, aprofità la seua creació per a una altra narració molt menys coneguda: *Dràcula's guest* ('El convidat de Dràcula').

DE LES CONTALLES AL CINEMA

La versió cinematogràfica recentment estrenada de *Dràcula* ha despertat una expectació inusitada. Entre d'altres coses, pel seu director, l'italo-americà Francis Ford Coppola. Tots els grans mandarins de la creació hollywoodiana han estat, en un moment o altre de la seua carrera, prop del gènere fantàstic: Lucas, Spielberg, Miller, Scorsese, Dante, Scott, Landis, Kubrick, etc. Coppola no n'és una excepció, ja que fou deixeble del gran mestre de la sèrie B Roger Coman, director de pel·lícules de terror de baix pressupost.

Coppola és ben conegut mundialment per diversos motius. En primer lloc, per haver creat, almenys, dues cintes imprescindibles: la segona part d'*El padrí*, amb un increïble muntatge i un estimable acostament a la reflexió intel·lectual, i *Apocalypse now*, demencial, ferotge i excepcional adaptació d'*El cor de les tenebres*, de Joseph Conrad. Les tres parts de la saga d'*El padrí* van proporcionar al director fama mundial, encara que el tercer lliurament el realitzà per motius econòmics més que per imperatius interns. Coppola és també conegut per ser el director de cinema més arriscat amb els pressupostos dels productors (després de M. Cimmino, qui amb *La porta del cel* portà els Estudis United Artists a la bancarrota). *Apocalypse now* li va donar fama de boig en tots els grans estudis. Fa un

cert temps, va eixir al mercat un documental ben sucós al voltant del rodatge d'aquesta superproducció, realitzat per la dona del mateix Coppola: atacs al cor del protagonista Martin Sheen, exigències de l'actor Marlon Brando, milions i milions disparats per davant del pressupost, pluges, malalties, esquizofrènia de l'equip, fins i tot intents de suïcidi del creador, donen una idea de per què les productores començaven ja a tenir por del controvertit director. Però fou anys després que *One from the heart*, un insòlit musical, portà a la bancarrota el director i els seus estudis de producció Zoetrope.

Aquesta tendència als riscs i als excessos podem trobar-la plasmada en unes paraules que Georges Lucas, creador de la trilogia *Star wars*: "Quan arribem als penya-segats de la vida, jo em trac de la butxaca una escaleta de mà i els baixe a poc a poc. Coppola es llança a l'abisme".

Francis Ford Coppola declarava a la revista nord-americana *Fangoria* que *Dràcula* era també l'oportunitat de demostrar a tothom que podia filmar una gran producció ajustant-se al pressupost (42 milions de dòlars, uns 4.900 milions de pesetes, aproximadament la meitat del cost de *Batman vuelve*. Al principi, el director d'*El padri* creia que la seua trobada amb el gènere de terror seria la posada en escena de la novel·la de Mary Shelley *Frankenstein*, modern Prometeu pel qual sempre ha sentit simpatia. Però fou un guió de Jim V. Hart (l'escriptor que va desfigurar el conte de Peter Pan en *Hook*), presentat per Wynona Rider el que el va decidir per la boirosa presència del príncep transilvà. No obstant això, encara que aquesta versió de la història de Stoker sembla definitiva, el comte Dràcula ha passejat els seus claus per la gran pantalla moltes vegades.

DE DRÀCULA A DRÀCULA

¿Què tenen els vampirs i, sobretot, el seu senyor, Dràcula, per a haver arrabassat el cor en tantes ocasions als jerarques de Hollywood? La raó més òbvia és un

Dràcula al món del còmic

Libres com *Interview with a vampire*, d'Ann Rice, *Necroscope* i *Wamphyril* de Brian Lumley o l'antologia *Blood is not enough* ("No n'hi ha prou amb la sang"), recopilada per Ellen Datlow, han continuat encenent la flama de l'aficionat a la vampirologia. Però és el còmic el camp on Dràcula ha dominat d'ençà dels anys 70. Els mífics còmics de l'editorial nord-americana

Marvel comics group enfrontaven Dràcula amb els seus descendents. *Tomb of Dracula* ('La tomba de Dràcula') va convertir-se en un fenomen que emocionava tot el que s'acostava a l'univers d'aquesta sèrie. Original i recarregada, va marcar la dècada del glam. Altres revistes de Marvel que tenien com a protagonista el vampir i els seus acòlits eren *Vampire Tales* ('Contes de vampirs') i *Dracula Lives* ('Dracula viu'). Als anys 80, l'excel·lent il·lustrador Fernando Fernández publicava, sota l'auspici de l'editorial catalana Toutain, la més preciosista (i respectuosa) recreació en vinyetes dels escrits de Stoker. *Dràcula* fou un còmic de gran potencial plàstic que va enlluernar per la seua fosca perfecció. Un altre mític dibuixant, Neal Adams, creà per a l'editorial nord-americana Warren la trilogia *Dracula-Frankenstein-Werewolf*, on s'encarregava de les més populars de les ficcions tètriques. Als 90, Doug Moench i Kelly Jones han enfrontat els dos rat-penats més anomenats: Batman i Dràcula. Tots dos misteriosos i turmentats, s'enfronten en el luxós volum *Red rain* ('Pluja roja'). Marvel, vista la set de sang dels consumidors, ha creat nous episodis de *Tomb of Dracula*.

Altres editorials nord-americanes, com Apple Comics i Malibu Graphics han posat en moviment els vells ossos del comte en sèries com *Blood of Dracula* ('La sang de Dràcula') o *Dracula in hell* ('Dràcula a l'infern'). L'última aparició de la llegenda al món de la historieta, la tenim en l'adaptació al còmic de la pel·lícula de Coppola. Amb dibuixos de l'estilitzat Mike Mingola, s'allunya no obstant de la revestida atmosfera que transmet el seu homòleg cinematogràfic.

atractiu personal i una majestuositat que els allunyen d'altres monstres repulsius com l'home llop, Frankenstein o la mòmia. Dràcula és diletant, elegant, noble, experimentat, seductor i mossega al coll, preferentment el de noies tendres i etèries. No escanya ni obre els budells: fa petons de mort, que fins i tot, en certes pel·lícules, s'han identificat amb penetracions sexuals que ofereixen a la víctima una barreja de plaer i dolor. Posseeix també una qualitat que l'humà sempre ha envejat: la joventut eterna. I uns poders elevats i camaleònics, amb un esguard hipnòtic que els fa irresistibles. Potser la fase promocional de la versió cinematogràfica protagonitzada per Frank Langella i Lawrence Olivier (on el comte apareixia com un dandi decadent més que com un fill de l'obscuritat) siga l'adequada per a rubricar això: "tot al llarg de la història, Dràcula ha sembrat de terror el cor dels homes i de desig el de les seues dones". Paraules turgents i de pecaminosa sensualitat, que defineixen l'essència del mite.

Tod Browning i Murnau foren els primers directors decidits a explorar la semblança de Dràcula. Browning consolidà la figura de Bela Lugosi en una adaptació d'una obra de teatre basada en el text de Stoker. Lugosi morí boig creient que ell mateix era el vampir de la pel·lícula. Un regust a maledicció enriaria el final de l'actor. Murnau creà una versió *sui generis* del monstre al film *Nosferatu*, film expressionista d'ombrívola bellesa, poc fidel als escrits originals (amb la intenció de no pagar drets d'autor als hereus de Stoker).

Werner Herzog, amb el distingit histriònic Klaus Kinski, revisà aquest *Nosferatu*, en una cinta subtil d'acurades maneres. No obstant, foren la productora Hammer, especialitzada en films de terror sagnant i la seua màxima llum, Terence Fisher, els qui popularitzaren el noble tenebrós entre el gran públic.

Cristopher Lee, altiu i majestuós, va encarnar el comte en diverses ocasions. La novetat era la gran truculència d'aquestes creacions i un erotisme gairebé explícit. La penúltima vegada que Dràcula visitava els cinemes fou dins la pell de Frank Langella, qui li va conferir llangor i caràcter malsà.

ÒPERA I LUXÚRIA

La creació actual es permet moltes llicències: Abraham Stoker no dotava el personatge dels matisos tràgics i romàntics que li atorga Coppola. En mans d'a-

J. M. O.

quest, l'amo dels malsons és una mena d'antiheroi èpic, enfebrat per amor, que renega de Déu quan perd estúpidament la seua amada. Té un halo byronià que el fa summament atractiu, llunyà a la visceral representació del mal que figurava a la novel·la. Wynona Ryder ha declarat que va oferir el guió a Coppola perquè ella concebia la història com un llibre operístic. I l'italo-americà havia demostrat sobradament en *El padri III* la seua adscripció als grans drames de l'òpera (recodem el final, amb els sons de *Cavalleria Rusticana*). La pel·lícula funciona com una gran epopeia barroca, plena de màgia i espectacle, i amb una forta càrrega sensual. Grans decorats, imageria gòtica i escenes de sexual evidència, on la sang és símbol de força, vida i ardor, i la mossegada del vampir, un acte lúbric exacerbant formen part de la cinta.

Els plans on fluïa la sang i els contactes entre cossos encesos han portat els responsables de la direcció alguns problemes als Estats Units (recordem que la sida es transmet, entre d'altres maneres, mitjançant la sang) en la primera versió. Arran d'això Coppola va prendre la decisió de realitzar una còpia definitiva més edulcorada.

També el repartiment del film és innovador. Exceptuant el cantant Tom Waits i Anthony Hopkins —el de l'Oscar—, els altres actors (inclòs el protagonista) són quasi uns efebs. Wynona Ryder, la reencarnació a l'Anglaterra del segle XIX de la muller que Dràcula perd al segle XV, és menys torbadora i sofisticada del que insinuava Stoker al llibre. Per altra banda, és gràcil i eficient. Keana Reeves i Gary Oldman (Dràcula) són ben joves i poc coneguts, encara que inesperadament efectius dins l'entorn tràgic de la narració. El Dràcula últim no escapa als tics i grandiloquència coppolians. Però és, sens dubte, un fi en ell mateix, autònom, una ornamental revisió mítica d'estimables resultats, i no la plasmació de les lletres de Stoker que pretén vendre la productora.

LA PROMOCIÓ

Arracades, penjolls, medallons, còmics, samarretes, *pin's*, pòsters, gorres, reedició del llibre, fotografies de la pel·lícula, hol·lografies... Tot s'hi val per a traure diners amb la resurrecció de Dràcula. Una allau d'objectes acompanyen l'estrena de la

L'actor Bela Lugosi en una de les múltiples adaptacions cinematogràfiques de Dràcula.

ARXIU

Tèrbols mites catalans

A llunyades de les tècniques de compra-venda i de la glòria, viuen algunes fàbules macabres autènticament catalanes. Una d'elles és la del comte Guifred Estruch, antic vampir que segons les cròniques més esotèriques visqué cap a la segona meitat del segle XII a l'Empordà. Salvador Sainz publicà l'any passat una novel·la recreant la figura d'aquest no-mort català: un intent de compendi de llegendes nostres al voltant no només d'Estruch, sinó també de bruixes, dimonis, boira i història esquitxada de ficció.

Una altra figura de renom és el mite arnaldià. El comte Arnau, que Joan Maragall va convertir en un dels grans poemes èpicolírics de la poesia catalana contemporània, és un fantasma maleït que paga en la mort tot el de dolent que va fer en vida. Influït per la figura de Dràcula en certs aspectes, Arnau cavalca sobre un cavall en flames fins que pague el seu mal. Una tradició popular tan vella com els malsons i tan nostra com qualsevol altra. **J. M. O.**

Fotograma de la pel·lícula de Coppola.

ARXIU

pel·lícula com a símbol del mercantilisme més extrem i d'adoració a Mammon. Batman i Dràcula no estan només units per la simbologia del rat-penat. Les adaptacions més recents d'aquestes tradicions al cinema han tingut el suport de desmesurades campanyes publicitàries.

Segons Juan Saiz, propietari de Rosebud, botiga valenciana d'articles cinematogràfics, "els directors de les pel·lícules no tenen gaire a veure amb aquesta manera de guanyar diners de gran pujança als Estats Units. Normalment, els productors vénen els drets dels personatges a unes empreses que s'encarreguen d'aquesta forma d'enriquir-se. Fins i tot, aquests empresaris busquen empreses subsidiàries per traure suc al personatge. És a dir, l'empresa que té els drets d'imatge de *Dràcula* proposa a una empresa productora de caramels de fer dolços amb l'anagrama de Dràcula. Així, els beneficis són més copiosos". Saiz declara que amb *Batman*, les empreses promocionals van perdre molts diners a l'estat espanyol: "no comptaren amb les característiques del mercat, molt més restringit que el nord-americà. Pel que fa a Dràcula, han anat més amb compte i no se n'han passat de la ratlla tant a l'hora de traure al carrer articles referents al film. De tota manera, hi haurà coses que podran vendre's i d'altres que no. La tradició de comprar per comprar qualsevol cosa relacionada amb la cinta de moda no és especialment pròpia d'ac". Segons Saiz, els clients potencials són gent que no fa molt que han traspassat l'adolescència: "aquesta dèria d'esprèmer com a llimones les pel·lícules d'espectacles, calcule que la suportarem dos anys més. Imagine que després, el mercat es veurà ressentit, la gent n'està cansada".

Joan M. Oleaque